

משה חיים פלח

## בשיטת הראב"ד דאין מבטלין איסור לכתחילה מדאורייתא

ואיזה דין מדברי תורה עובר המצטל איסור  
לכתחילה.

**ונראה** לדון, דהנה אשכחנא (יומא ו' ז) צדין  
עומאה צליצור דלמ"ד עומאה דחויב  
היא צליצור היכא דאיכא לאהדורי אהבורין  
מהדרינן ופירש רש"י (יומא ט"ז) דחויב היא  
צליצור אף על פי שהקרצן ליצור דוחה אותה  
בקושי הותרה ולא היתר גמור וכל מה דמלינו  
להדורי מהדרינן שיעשה צטברה עכ"ל,  
ולכאורה דינא דאורייתא הוא, וחזינן דאף  
צדאורייתא איכא מידי דהתירתו תורה אף לא  
היתר גמור, וצזה היכא דאפשר איכא חיוב  
דאורייתא לאהדורי אהיתרא.

**והנה** שיעת צטל המאור דאסור להכניס את  
עלמו לפיקו"ג, ויעוין צצטל המאור  
צצצת פ' ר"א דמילה (ג' א מדפ"ה) דהיכא  
דאישתפוך חמימי קודם המילה אין מלין אותו  
צצצת ויש שנקטו צשיעתו דהוי מדאורייתא  
[ויעוין צצטל המאור פ"ק דצצת (ז' א מדפ"ה)  
צבא דאין מפליגין צספינה ג' ימים קודם  
הצצת וציתר צטל המאור וז"ל ולי נראה טעם  
אחר צין צזו צין צמה שאמרו אין צרין על  
עיירות של נכרים דכולהו מקום סכנה הוא  
וכל שלשה ימים קודם לצצת קמי צצתא מקרי  
ונראה כמתנה לדחות את הצצת מפני שאין

**לאו** למעוטי כל איסורין צצתורה, והקשו  
תוס' וז"ל וא"ת ומאי קושיא דילמא  
היינו דוקא לענין שאין מצטלין איסור  
לכתחילה והכא שרי וי"ל דלשון זה היתר הוה  
מכלל איסור משמע מכלל דבר האסור  
לאכילה, והראשונים הוכיחו מהכא  
דמדאורייתא מותר לצטל איסור לכתחילה,  
והא דאין מצטלין איסור לכתחילה אינו אלא  
מדרצנן.

**אך** שיעת הראצ"ד (צאיסור משהו פ"צ והוצא גם  
צצצרי הראשונים צסוגין) דאסור לצטל  
איסורין לכתחילה מדאורייתא ולמד כן  
מסוגין דאמרינן דזרוע צשלה חידוש הוא, וז"ל  
הראצ"ד (איסור משהו ט"ז) מאן דמערב צתחלה  
איסור לתוך היתר אפילו משהו כדי להתירו  
עובר על דברי תורה, ממאי מדאמרי' צמס'  
חולין צבי זרוע צשלה כר' יהודה ומאי חזית  
דגמרת מדס הכר ומדס השעיר דמין צמינו לא  
צטיל, לגמריה מהא דצטיל ושני ליה חדוש הוא  
ומחדוש לא גמרינן, כלומר חדוש הוא שלא  
מלינו בכל התורה שמצטלין אסור לכתחלה  
והכא מצטלין, אלמא איסור תורה הוא לצטל  
איסור לכתחילה, מיהו היכא דעצר וצטיל  
מדאורייתא צטיל ואפילו צמזיד כו' עכ"ל,  
ולרין ציתור גדר הכ דינא, ומאיכא ילפינן ליה,

ליה תינוק מסוכן אלל חמין ויחמם אפי ע"י ישראל, אלא ודאי כדאמרן דכל שהוא עושה על דעת שידחה הלאו לבסוף ואי אפשר לו בלאו הכי הרי זה כדוחה אותו בתחלה עכ"ל.

**ומצתה נראה לצאר,** דהנה צעיקר גדר דין ציטול צרוצ, לפור"ר היה נראה דלא הוי קולא מחודשת אלא גלי לן קרא דע"י הציטול דיינין ליה כמי שאינו או דיינין ליה כדין הרוצ [ואכמ"ל].

**אולם** צדעת הראצ"ד נראה לדון דיסוד דין ציטול צרוצ הוי דין היתר, דהתירה תורה היכא דנתערב מיעוט איסור צרוצ היתר, וכן משמע לכאוי מדינא דדבר שיש לו מתירין דאמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו צהיתר, דמשמע דלא חשיב היתר גמור, ואף דצמין צשאינו מינו לא החמירו, אך י"ל דגם צזה ל"ה היתר גמור [וז"ל הראצ"ד (איסור משכו פ"א) השעור הי"ד הוא אלקי והוא שעור של הקדש כדאמרינן בגמרא בכל שעה אמר רבא ערלה צעלה צמאתים אצל הקדש אפילו צאלף לא צעיל, וג"כ לציה צנולדה ציום עוצ שאסורה צאכילה עד מולאי יום עוצ ואפילו נתערבה צאלף כולן אסורות, וזהו שאמרו כל דבר שיש לו מתירין אפילו צאלף לא צעיל, פירש כל דבר מלוא התלויה צדבר אחר שאי אפשר לעשות את השני עד שיטעם את הראשון, הרי הראשון נקרא מתיר והשני נקרא דבר שיש לו מתירין, כגון קרבנות הנאכלין שא"א לאוכלן עד שיזרוק דמן כאשר שנינו כל שיש לו מתירין צין לאדם צין למצח צין חייצין עליו משום פגול, העולה דמה מתיר את צשרה למצח ועורה לכהנים, עולת העוף

דבר שעומד צפני פקוח נפש והוא הדין להפריש צמדצרות וכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל צו את השצת עכ"ל, והנה התם צבר הוכיחו האחרוי דודאי אינו אלא מדרבנן דהא שרינן לדבר מלוא וכן נראה מלשונו "נראה כמתנה לדחות את השצת", אך לכאורה יש לחלק דצצצת עלמה דצבר חייל עליה דין שצת אסור להכניס עלמו לפיקוי"ג מדאורייתא, משא"כ הכא דהוי מער"ש אינו אלא מדרבנן, וגדר הדין מדרבנן דג' ימים קודם השצת כיון דשייך לשצת דיינין דצבר חל עליו חובה להצבר צדין השצת, דומיא דדינא דל' ימים קודם הפסח וכדלהלן].

**ויעוין** צרצצ"א (צ"כ ח צ) דתמה צהא דחיתא התם דאסור לשחוט ציר"ע אלא"כ יש לו דקר נעון מצעוד יום וס"ד דצכיסוי ציר"ע איכא דין עשה דוחה לא תעשה והקשה הרצצ"א וז"ל אחי עשה ודחי לא תעשה קשיא לי א"כ למה לי דקר נעון ישחוט ואפי' לכתחלה ואף על פי שאין לו דקר נעון דהא צשעת שחיטה לאו מידי קא עביד ובהתירה קא שחיט ולצתר דשחיט יחפור ויכסה דחתי עשה ודחי את ל"ת, ותירץ הרצצ"א וז"ל ויש לומר כיון דלבסוף אי אפשר לו לכסות אלא צדיחוי הלאו לכתחילה לא ישחוט שברי זה כמתכוין לצטל ל"ת, והרמיה מההוא דאישתפוך חמימי קודם מילה ולא שרינן להחם ולא אפי' שצות דאמירה לגוי לדעת צצוי, ועל דעת הר"י ורז"ה ז"ל לכ"ע אסור לגוי להחם דשצות שיש צו מעשה הוא וכמקלת נוסחי דגרסינן התם צבהדיא, והתם נמי לא אמרינן זיל אחיס, ואם איתא ימול דצשעת מילה לאו מידי עביד ובהתירא מהיל ולאחר מילה הוי

[ואף דודאי אינו עובר ממש צעלם הלאו, אך מ"מ הוא נכלל דין האיסור, וכמכנים עלמו לפיקו"י דודאי אינו עובר ממש על עלם הלאו, דהא צשעת מעשה אית ליה היתרא דפיקו"י, אלא דהוא נכלל בתציעת דין האיסור, וקל"ט דוגמא לדבר הא דדנו האחרו' צהא דגויס נודרין נדרי ונדבות כישראל דמשמע צהוס' (ע"ז ב) דמחויבין להביא ותמכו האחרו' דהא אינן מוזהרין צבל יחל, ויש שתירלו (יעו' צשי ר') שמואל מכוח כ א ה"י מג ועוד) דצעלם פרשת נדרים נכלל דאיכא חיוצ לקיים דין הנדר, וכיון דנתחדש דעכו"ם נודרין נדרים ונדבות כישראל ממילא נכלל צזה דמחויבים צדבר ואכמ"ל וכן צכ"ד].

**והנה** שיטת שיטת הראצ"ה (סי' תיב וסי' תעז) דמותר לצטל חמץ קודם הפסח וליכא צזה משום אין מצטלין איסור לכתחילה כיון דהוא קודם זמן איסורו יעוין שם, וכ"כ עוד הראצ"ה צהל' סוכה (סי' תריג) צטעמא דמותר לצטל סכך פסול, ויעוין צע"ז (סי' תמז) סק"ה וסי' תרכו סק"צ) דלמד מדצרי הראצ"ה אלו צהל' סוכה (שהוצאו צצ"ח שם ממדכי השלם) לענין חמץ צפסת, וצאמת כן הוא דצצרי הראצ"ה גופיה צמס' פסחים וכנ"ל ויעוין צמג"א (סי' תמז סקמ"ה וסי' תרכו סק"ג) וכ' שם דלה"ע צחול המועד אסור לצטל סכך פסול לכתחילה ויעוין צתשו' הרצ"ה (ה"א סי' תפ"ה וסי' תתל"א) ואכמ"ל, ול"צ גדר הדברים דמה צכך דאכתי לא הגיע זמן איסורו.

**אולם** למשנ"ת מצואר היעב, דיסוד הדין דאין מצטלין איסור לכתחילה הוא משום תציעת דין האיסור, אך קודם חלות

דמה מתיר את צשרה למצבת, חטאת העוף דמה מתיר את צשרה לכהנים, פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים דמס מתיר את אמוריהן לקרצן למצבת, אלו וכיוצא בהן, מתירין שהם מעשים, ויש מתירין שהם זמנים, כגון החדש שהוא אסור עד שיעצור הפסת, וצילה שגולדה צשצת אסורה עד מולאי השצת וכן ציום טוב, וכן פירות שלקטו ודגים שנלודו עד מולאי שצת או מולאי יוס טוב מותרין, והזמן מתיר את אלו, ואין מתיר אותן התערובות, והתערובת מתרת דבר שאין הזמן מתיר, כגון ערלה וכלאי הכרס כו' אצל החדש והצילה וכיוצא בהם יעוכצו עד חלוק זמן איסורן ויותרו גופיהן ואין לריך לומר תערובתן עכ"ל, ומריהטת לשונו "התערובת מתרת דבר שאין הזמן מתיר" משמע לכאורה דגדר דין ציעול צרוצ היינו דין היתר מחודש, וגדר דינא דדבר שיש לו מתירין אינו צטל, דכיון דאית ליה מתיר אחר, החמירו דלא ינהג צו הכ היתרא דתערובת].

**ומעתה** יש לצאר שיטת הראצ"ד דאסור מדאורייתא לצטל איסור לכתחילה, והמצטל איסור לכתחילה "עובר על דצרי תורה", דיש לומר דהך היתרא דציעול צרוצ נמי הוי כעין דחויב, דלא הותר אלא צדוחק [וכדחזינן מדינא דדשיל"מ וכנ"ל] ומעתה כשם דמלינו דאסור להכנים עלמו להיתרי דחיה, דכיון דלא הותר לגמרי אכתי דין האיסור תוצע מהאדם לחזר על היתר ואסור להכנים עלמו לדחיה, דצזה עובר על תציעת האיסור, ה"נ הכא אסור לצטל האיסור לכתחילה, דצזה עובר על תציעת האיסור

מתירים שיכול להמתין עד לאחר השבת  
 דאפילו זאלף לא צטיל דה"מ כשהאיסור צטין  
 מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר זמינו זאל בני  
 לא ניכרו מעולם אלא מעט מעט שיואלין  
 מתערבין שם עם המשקין של היתר שילאו  
 מאתמול עכ"ל<sup>א</sup> (וכ"ה באו"ח סי' שכ ס"ג) וכן  
 מצוהר בשטמ"ק צסוגיא דלנועין (צ"ק ס"א)  
 וז"ל אי נמי הא דאמרינן דלא צטיל היינו  
 באיסור שניכר ואחר כך נתערב זאל זה שלא  
 הוכר מעולם מתצטל עכ"ל יעו"ש, אולם גדר  
 הדברים אכתי לריך זיאור, דאף אי נימא  
 דצכה"ג הוי ציטול אליס עפי, אמאי ליכא צזה  
 דינא דדבר שיש לו מתירין.

**אולם** למשנ"ת דיסוד דינא דדבר שיש לו  
 מתירין לו צטל הוי כעין דינא דאין  
 מצטלין איסור לכתחילה, דצמקוס דיש לו  
 מתירין דיכול שלא להזדקק להיתר דציטול  
 צרוצ נתצטע מכה דין האיסור שלא להזדקק לו,  
 יש לדון דהיינו דוקא היכא דכבר חייל איסור  
 על הדבר, אך היכא דנתצטל מעיקרו, דמי  
 למצטל איסור קודם זמנו, דאכתי לא חיילא  
 עליה תציעת דין האיסור ויל"ד.

האיסור אכתי לא חיילא עליה תציעת דין  
 האיסור [וכעין דמלינו (ע' פסחים ו' א) דקודם ל'  
 יום לפני הפסח מותר להפיל מפולת על החמץ  
 אע"ג דלא זהו ציעורו וכן ציולא צשיירא אינו  
 מחויב לצער, ומשום דאכתי אין מוטל להזהר  
 בצרכי הפסח ומל' יום קודם הפסח דאיכא  
 דינא דאורייתא דשואלין בהלכות הפסח, נכלל  
 צזה דמוטל עליו להזהר צדיני הפסח ומחויב  
 לצערו כדיונו, וכן אף לצ"ש מותר למכור חמץ  
 לנכרי עד ל' יום אף דלא יכלה קודם הפסח  
 (שם כ"ג) וכהא דלפני ג' ימים קודם השבת  
 מותר להפליג אף דמכנים עלמו לפיקר"י  
 ומדאורייתא אף צערצ שבת שרי ואף אי צשבת  
 עלמא אסור מדאורייתא וכנ"ל ויתכן דאף  
 הרשב"א (בתשו' ח"א סי' תפ"ה) ומהר"ם בר צרוך  
 (נד' בתשו' הרשב"א ח"א סי' תתל"ה) דפלגי ואסרי  
 לצטל חמץ קודם הפסח, ו"ל דהיינו דוקא תוך  
 שלושים יום קודם הפסח.

**והנה** כתב המרדכי צשבת (סי' רנ"ט) וז"ל  
 גיגית מליאה ענבים כו' אפילו יולא  
 צשבת מתוך הענבים מתצטל הוא צמשקים של  
 היתר שכבר ילאו ולא דמי לדבר שיש לו

\* **וכבר** עמדו האחר' מדברי המרדכי צמכילתין (סי' תשל"ג) וז"ל וצפ"צ דצבא קמא (כ"ה א) א"ר יהושע שכבת זרע  
 של צז מטמא צמשא לפי שא"א צלא לחלוזי זיבה וכה"ג אמרינן פרק מלות חליצה (יצמות ק"ה א) יצמה שרקקה  
 דם חליצה כשרה לפי שא"א צלא לחלוזי רוק ותימה הא דתינא צצזחים פרק תערובות (ע"ה א) רבי יהודה אומר  
 צשם ר"ג אין דם מצטל דם ואין רוק מצטל רוק אצל משמע לכ"ע דדם מצטל רוק א"כ הכא נמי נימא הכי, וי"ל כו'  
 אי נמי ליכא למימר ציעול צרוצ אלא צדבר שהיה ניכר צפני עלמו תחלה ואחר כך נתערב אצל צדבר שתחלת ציאחו  
 לעולם מעורב כגון צצ"ק וציצמות ליכא למימר דצטיל עכ"ל, וצוארו דשאני התם דצין המצטל צצין המתצטל צאו  
 לעולם צתערובת וכה"ג ליכא דין ציעול, משא"כ הכא דהמצטל היב צעולם מעיקרא והמתצטל הוא דצא צתערובת,  
 אדצבה כה"ג צטיל עפי.